

Okul Öncesi Çevre Eğitimi Konu Alan Çalışmalara Yönelik Betimsel İçerik Analizi

Descriptive Content Analysis for Studies On Pre-School Environmental Education

Şenem ALKAN¹, Eda Nur KURUÇAY², Meltem ALADAĞ³,
Tülin TATAR⁴, Zeynep ÇOLAK⁵, Canan CENGİZ⁶

¹Lisansüstü Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Fen Bilgisi Eğitimi,
senemalkan61@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6490-4338

²Lisans Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi,
edanurkurucay50@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3612-3817

³Lisans Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi,
meltemaladag6@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4383-1416

⁴Lisans Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi,
tulintr@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5098-3859

⁵Lisans Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi,
colakzeynep728@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7639-0760

⁶Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü,
cccanancengiz@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4547-3293

Geliş Tarihi: 06.07.2022

Kabul Tarihi: 18.09.2022

ÖZ

Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında toplumların en önemli görevlerinden biri, çocukların çevreye yönelik olumlu tutum geliştirmesini ve bu konuda bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır. Erken çocukluk döneminde, çocukların çevreye karşı gösterdikleri tutumların, kazandıkları değerlerin gelecekteki yaşantılarında istendik davranışların temelini oluşturacağı düşünülmektedir. Okul öncesi dönem çevre eğitimi alanında yapılan çalışmaların bütünsel olarak sunulması bu konuya yönelik eğitimler verecek öğretmenlere ve bu alanda çalışacak olan araştırmacılara fikir sunması açısından önemlidir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı Türkiye’de 2012-2022 yılları arasında okul

öncesi dönem çevre eğitime yönelik gerçekleştirilen çalışmaların incelenmesidir. Çalışma betimsel içerik analizi çerçevesinde yürütülmüştür. Çalışmaların amaçları incelendiğinde çoğunlukla çevreye yönelik tutumun belirlenmesinin amaçlandığı görülmüştür. Araştırmada katılımcı olarak çoğunlukla öğretmen adayları tercih edilmiştir. Genellikle tarama yöntemi çerçevesinde yürütülen çalışmalarda veri toplama aracı olarak sıklıkla ölçeklerin kullanıldığı belirlenmiştir. Buradan yola çıkılarak incelenen çalışmaların çoğunda nicel yöntemin esas alındığı söylenebilir. Nicel yöntemlerde temel amaç bir evrenin sahip olduğu özelliklerin tanımlanmasıdır. Nicel yöntemlerin bir diğer özelliği ise araştırılan konu ya da durumun bir ya da daha fazla değişkene göre nasıl dağılım gösterdiğini ortaya koymaktır. Nitel araştırma yöntemlerinin ise derinlemesine bilgi sağlaması ve araştırılan durum hakkında zengin bir veri kaynağı sunması açısından çalışmalarda nitel araştırma yöntemlerine de yer verilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Betimsel içerik analizi, çevre eğitimi, eğitim araştırmaları, okul öncesi

ABSTRACT

One of the most important tasks of societies to maintain sustainable development is to ensure that children develop a positive attitude towards the environment and have knowledge about it. In early childhood, it is believed that the attitudes of children towards the environment and the values they learn will form the basis of the desired behaviors in their future lives. The comprehensive presentation of the studies in the area of pre-school environmental education is important in terms of presenting ideas to the teachers who will train children on this subject and to the researchers who will work in this field. The aim of this study is to review research carried out on environmental education in the pre-school period in Turkey between the years of 2012-2022. The study was conducted within the framework of descriptive content analysis. When the objectives of the studies were examined, it was seen that they mostly sought to understand attitudes towards the environment. Participants in the study were primarily pre-service teachers. It has been determined that scales were frequently employed as a data gathering instrument in studies that are generally carried out using the survey method. From this point of view, it is clear that majority of the studies are based on the quantitative approach. Quantitative approaches are mostly used to specify a universe's attributes. Quantitative approaches also display to reveal how the subject is distributed according to one or more variables. On the other hand, it is possible to propose that qualitative research methodologies be incorporated into the studies in order to provide in-depth information and providing a rich data source regarding the examined issue.

Keywords: Descriptive content analysis, education researches, environmental education, pre-school

GİRİŞ

Canlıların sosyal yaşamını sürdürdüğü, bedensel, kimyasal ve biyolojik tüm faaliyetlerini yerine getirdiği ortama çevre denir (Özkaya ve Uşak, 2009; Yel, Bahçeci ve Yılmaz, 2004). Doğal kaynakların her geçen gün tükendiği 21. yüzyılda çevrenin korunmasına dair geçici çözümler yerine, kalıcı adımların atılması gerekmektedir (Güştâ Şahin ve Doğu, 2018). Bu sebeple bireylerin öncelikle çevre ve çevre sorunları gibi konularda nitelikli bir eğitim almaları önemlidir. Çevre eğitimi, bireylerin, doğaya hâkim olma çabaları sonucunda ortaya çıkan sorunların giderilmesinde önemli adımlardan biri olarak görülen, yeni bir eğitim alanıdır (Özdemir, 2016). Çevre eğitimi, bireylerin çevreye yönelik bilgi sahibi olmalarını sağlama, bireyleri çevre konusunda bilinçlendirme, geliştirme ve bu yönde davranışlar oluşturmayı amaçlarken aynı zamanda insanların çevre konusunda duyarlı olmalarını sağlamak, çevre ile ilgili tutumlarının olumlu olarak gelişmesine katkı sağlamak ve çevre ile ilgili konularda aktif olmalarına yardımcı olmayı hedeflemektedir (Güler, 2009). Çevre eğitiminin bir düşünme tarzı ve davranış şekli olduğu düşünüldüğünde (Başal, 2015; Güler, 2009; Hsu, 2004) sürdürülebilirlik açısından toplumlara düşen en büyük görev, çocukların çevreye yönelik olumlu tutum geliştirmelerini sağlamak, değerleri, bilgileri ve gerekli becerileri onlara kazandırmak olmalıdır (Güzelyurt ve Özkan, 2018).

İleride çocukların kirlilik, yoksulluk ve biyoçeşitliliğin azalması gibi sorunlarla karşılaşabileceği düşünüldüğünden (Ahi ve Alisinanoğlu, 2016; Karaca, 2018) bugün, çevre eğitimine erken çocukluk döneminde başlamak bir gereklilik haline gelmiştir (Atasoy, 2006; Lee ve Ma, 2006; Louv, 2005; Önder ve Özkan, 2013; Öztürk ve Öztürk, 2015; Pearson ve Degotardi, 2009; Smith, 2001; Taşkın ve Şahin, 2008; Uludağ, 2012; Vadala, Bixler ve James, 2007). Erken çocukluk döneminde, çocukların çevreye karşı gösterdikleri tutumların, kazandıkları değerlerin gelecekteki yaşantılarında istedik davranışların temelini oluşturacağı düşünülmektedir (Gülersoy, Dülger, Dursun, Ay ve Duyal, 2020; Robertson, 2008; Wells ve Lekies, 2006; Wells ve Zeece, 2007). Çevre eğitimi hakkında duyarlı ve özverili bireylerin yetiştirilmesinde en önemli sorumluluk öğretmenlere düşmektedir (Öztürk ve Öztürk, 2015). Her ne kadar programlarda çevre eğitime yer verilse de uygulayıcılar olan öğretmenlerin çevre eğitiminin önemini kavramış, bu konuda nitelikli olarak yetişmiş olmaları ve iyi birer rol model olmaları gerekmektedir (Şimşekli, 2004; Uludağ, 2012). 1999 yılında Türkiye’de çevre eğitiminin okul öncesinden başlayıp eğitim öğretim hayatı süresince tüm kademelerde yer almasına yönelik protokol imzalanmıştır (ÇOB, 2004). Bu protokole göre okul öncesi ve

ilköğretim çağındaki çocuklarda çevre bilincinin geliştirilmesine ve çevre eğitimine ağırlık verilmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır (ÇOB, 2004).

Okul Öncesi Eğitim Programı (MEB, 2013) incelendiğinde, programda çevre sorunlarına yönelik farkındalığa, sorumluluk almaya ve çevreye karşı duyarlılık geliştirmeye yönelik kazanımlara yer verildiği görülmektedir (Muşlu-Kaygısız, 2020). Davis (2009) erken çocukluk döneminde çevre eğitimini konu alan sınırlı sayıda çalışma olduğunu ifade etmiştir. Ulusal ve uluslararası alanda okul öncesi dönemde çevre eğitimine yönelik gerçekleştirilen çalışmaların son yıllarda yaygınlaştığı görülmüştür (Güzelyurt ve Özkan, 2018; Türkoğlu, 2019).

Fakat okul öncesi dönemde çevre eğitimi üzerine gerçekleştirilen çalışmaların bütünsel olarak ortaya koyulduğu sınırlı sayıda çalışma vardır (Gülay-Ogelman ve Güngör, 2015; Tümer, 2021). Gülay-Ogelman ve Güngör (2015) 2000-2014 yılları arasında okul öncesi dönemde çevre eğitimini konu alan çalışmaları, Tümer (2021) okul öncesi dönem için 2011-2020 yılları arasında yürütülen ve çevre eğitimini konu alan lisansüstü tezleri, Bahar ve Kiras (2017) ise 2000-2016 yılları arasında yapılmış ve çevre eğitimini konu alan tez ve makaleleri incelemişlerdir. Okul öncesi dönemde çevre eğitimine verilen önemin artması ve buna paralel olarak bu konuya yönelik gerçekleştirilen çalışmaların sayısında da artışa sebep olmaktadır. Bu çalışmaları özetleyecek nitelikte içerik analizi çalışmalarının yapılmasının mevcut durumun tespiti ve ne gibi çalışmalara ihtiyaç olduğunun belirlenmesini sağlaması bakımından önemli olduğu ve bu konuda çalışmalar yürütecek araştırmacılara yol göstereceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı Türkiye’de 2012-2022 yılları arasında okul öncesi dönem çevre eğitimine yönelik gerçekleştirilen çalışmaları yayın yılı, amacı, yöntemi, araştırma grubu, veri toplama araçları, veri analiz yöntemi, sonuçları ve geliştirilen öneriler kapsamında incelemektir. Bu amaca yönelik olarak aşağıda yer alan araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Çalışmalar hangi amaç doğrultusunda gerçekleştirilmiştir?
3. Çalışmalar hangi yöntem çerçevesinde yürütülmüştür?
4. Çalışmalar hangi araştırma grubuyla gerçekleştirilmiştir?
5. Çalışmalarda kullanılan veri toplama araçları nelerdir?
6. Çalışmalarda kullanılan veri analiz yöntemleri nelerdir?
7. Çalışmalardan elde edilen sonuçlar nelerdir?
8. Çalışmalarda geliştirilen öneriler nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma, Türkiye’de 2012-2022 yılları arasında okul öncesi dönem çevre eğitimine yönelik gerçekleştirilen çalışmaların incelenmesini amaçlamaktadır ve betimsel içerik analizi çerçevesinde yürütülmüştür. Betimsel içerik analizi, belirli bir alanda gerçekleştirilmiş çalışmaların bütünsel olarak ortaya koyulmasını hedeflemektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Aynı zamanda nicel ve nitel araştırmaların incelenip genel eğilimleriyle belirlenmesini amaçlamaktadır (Çalık ve Sözbilir, 2014).

Veri Toplama Aracı ve Veri Toplama Süreci

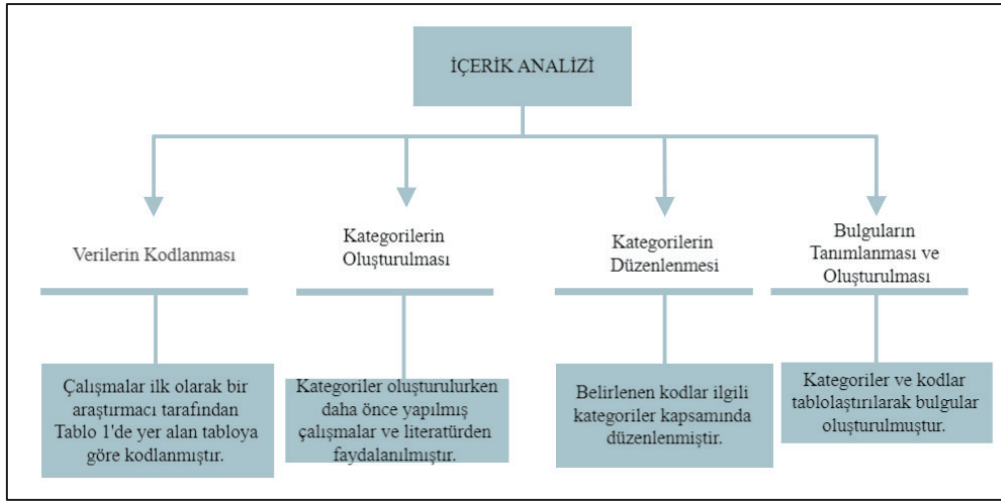
Çalışmada Türkiye’de 2012-2022 yılları arasında okul öncesi dönemde çevre eğitimine yönelik yayımlanmış çalışmaların yayım yılı, amacı, yöntemi, araştırma grubu, veri toplama aracı, veri analiz yöntemi, sonuçları ve önerileri bakımından incelenmesi amaçlandığından Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) veri tabanı kullanılarak araştırmalar yapılmıştır. ULAKBİM veri tabanında yer alan dergilerin listesi oluşturularak “okul öncesi” ve “çevre eğitimi” anahtar kelimeleri çerçevesinde taramalar gerçekleştirilmiştir. Veri tabanında yer alan dergilerden toplam 17 çalışmaya ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan 17 çalışma, Yayla-Eskici ve Özsevgeç (2019) tarafından veri toplama aracı olarak kullanılan formun uyarlanması ile oluşturulmuş ve bu form çalışmaların analizinde kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan çalışma künyesi ve araştırmaya dâhil edilen çalışmaların incelenmesinde kullanılan kod ve kategorilere ait bir örnek aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Dâhil Edilen Çalışmaların İncelendiği Kategori ve Kodlara Yönelik Bir Örnek

Yayım Yılı	2019	Veri Toplama Aracı	Doğa resimleri ve yarı yapılandırılmış görüşme formu
Amacı	Okul öncesi çocukların doğaya yönelik algılarını belirlemek	Veri Analiz Yöntemi	İçerik Analizi
Yöntemi	Durum çalışması	Sonucu	Çocukların resimlerinde daha çok cansız unsurlara yer verdikleri görülmüştür.
Araştırma Grubu	Okul öncesi çocuğu (N=100)	Öneri	Eğitim programlarının revize edilmesi

Verilerin Analizi

Bu çalışmada 2012-2022 yılları arasında okul öncesi dönem çevre eğitimine yönelik gerçekleştirilen çalışmaların incelenmesi amaçlandığından elde edilen veriler içerik analizi kapsamında analiz edilmiştir. İçerik analizi birbirine benzeyen verileri belirlenmiş tema ve kategoriler çerçevesinde bir araya getirmeyi temel alırken, elde edilen verileri okuyucunun anlayabileceği şekilde bir araya getirmeye ve yorumlamaya dayanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu doğrultuda aşağıda yer alan dört aşamalı model temel alınmıştır.

Şekil 1. İçerik Analizi Kapsamında Temel Alınan Model

Çalışmada öncelikle veriler Tablo 1'de yer alan kategoriler çerçevesinde bir araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Kategoriler oluşturulurken daha önce yapılmış çalışmalar göz önünde bulundurulmuş ve bu çalışmalardan faydalanılmıştır. İlgili kodlar belirlenen kategoriler çerçevesinde düzenlenmiş ve benzer kodlar ortak kategoriler altında düzenlenmiştir. Sonuç olarak kategoriler ve kodlar tablo haline getirilerek bulgular oluşturulmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmada güvenilirliği sağlamak amacıyla iki araştırmacı ayrı ayrı verileri analiz etmiş ve çalışmaların ilgili kategorileri temsil edip etmediğinin ortaya koyulması amacıyla kodlayıcılar arası güvenilirlik katsayısı hesaplaması yoluna gidilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Kodlayıcılar arası güvenilirlik katsayısı ise $[Görüş\ Birliği / (Görüş\ Birliği + Görüş\ Ayrılığı) \times 100]$ formülü kullanılarak hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Kodlamalar çalışmayı yürüten araştırmacılardan ikisi tarafından ayrı ayrı yapılmıştır. Kodlayıcılar arasındaki ortalama güvenilirlik katsayısı %92 olarak hesaplanmıştır ve bu değer %70'in üzerinde olması çalışmanın güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır (Miles ve Huberman, 1994).

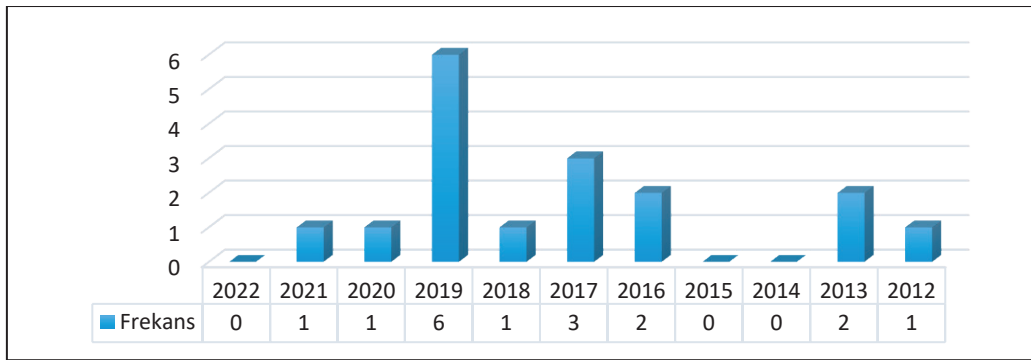
Çalışmada geçerliği sağlamak amacıyla çalışmanın gerekçesi, araştırma soruları, veri toplama süreci, veri analizi, araştırmaya dâhil edilen çalışmalardan elde edilen veriler, araştırmacının özgünlüğüne ve çalışmaların etik ilkelerine aykırı olmayacak şekilde betimsel olarak sunulmuştur. Çalışmanın kapsam geçerliğini sağlamak üzere, kodlar ve kategoriler oluşturulurken alan yazından (Sözbilir, vd., 2012) yararlanılmıştır.

BULGULAR

Bulguların oluşturulmasında öncelikle çalışmada yer verilecek kategoriler belirlenmiş olup bu kategorilere yayım yılı, amaç, yöntem, araştırma grubu, veri toplama araçları, veri analiz yöntemi, sonuçlar ve öneriler olarak yer verilmiştir. Tüm çalışmalar bu kategoriler çerçevesinde kodlanmıştır ve benzer kodlar ortak kategori çerçevesinde oluşturulmuştur. Bu bağlamda yayım yılına yönelik yedi, amaç kategorisine yönelik 12, yöntem ve araştırma grubu kategorisine yönelik altı, veri toplama araçlarına yönelik yedi, veri analiz yöntemi kategorisine yönelik 12, çalışmaların sonuçlarına yönelik 13, önerilere yönelik beş farklı kod oluşturulmuştur. Tüm bu kategoriler ve kodlar çerçevesinde çalışmalar analiz edilmiş ve tablolastırılarak bu bölümde sunulmuştur.

Türkiye’de 2012-2022 yılları arasında okul öncesi dönem çevre eğitimine yönelik gerçekleştirilen çalışmaların analiz edilmesiyle elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Okul öncesi dönem çevre eğitimi alanında incelenen çalışmaların yıllara göre dağılımı Grafik 1’de sunulmuştur.

Grafik 1. Okul Öncesi Dönem Çevre Eğitimi Alanında İncelenen Çalışmaların Yayım Yılı

Grafik 1’de görüldüğü gibi çevre eğitimi ile ilgili olarak 2012 yılında bir, 2013 yılında 2, 2014 ve 2015 yılında sıfır, 2016, 2018, 2020 ve 2021 yıllarında bir, 2017 yılında üç, 2019 yılında altı çalışmanın yayımlandığı, 2022 yılında ise “çalışmanın yapıldığı zaman dilimi”

içerisinde bu alanda hiç çalışma yapılmadığı görülmüştür. Okul öncesi çevre eğitimi alanında yayımlanan çalışmaların amaçlarına ilişkin bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Okul Öncesi Dönem Çevre Eğitimi Alanında Yayımlanan Çalışmaların Amaçları

Yazar/ Yazarlar	Çalışmanın Amacı											Frekans (f)		
	Doğaya yönelik algıları belirlemek	Çevreye yönelik davranışları belirlemek	Çevre etiği farkındalığını belirlemek	Çevre eğitimi öz yeterliğini belirlemek	Çevreye yönelik bilgi düzeylerinin belirlenmesi	Çevreye yönelik tutumların belirlenmesi	Kitap inceleme	Ekolojik farkındalık	Çevreye yönelik motivasyonu belirlemek	Görüş belirleme	Çevre eğitimine yönelik ölçek geliştirmek		Çevre eğitimini farklı değişkenler açısından değerlendirmek	TÜBİTAK tarafından desteklenen projeleri tanıtmak
[Ç1]	X													1
[Ç3], [Ç10], [Ç13]		X												3
[Ç3]			X											1
[Ç3]				X										1
[Ç4]					X									1
[Ç4], [Ç12], [Ç13], [Ç14], [Ç16], [Ç17]						X								6
[Ç6], [Ç11]							X							2
[Ç5]								X						1
[Ç5]									X					1
[Ç7]										X				1
[Ç8]											X			1
[Ç2], [Ç9], [Ç11]												X		3
[Ç15]													X	1

Tablo 2’de incelenen çalışmaların amacına yönelik 12 farklı kod oluşturulmuştur. Yapılan çalışmalar amaçları bakımından incelendiğinde çalışmalarda en fazla çevreye yönelik tutumun (f=6) belirlenmesinin amaçlandığı görülmüştür. Çevreye yönelik davranışları belirleme ve çevre eğitimini farklı değişkenler (cinsiyet, gelir düzeyi, ebeveynlerin eğitim seviyesi, sınıf düzeyi, öğrenim görülen program, akademik başarı) açısından değerlendirmeye yönelik üç çalışmanın gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Doğaya yönelik algıları belirlemek amacıyla bir çalışmanın yürütülmüş olduğu görülmüştür. Çevre eğitimine yönelik çocuk kitaplarında yer alan konuları ortaya çıkarmak, hangi amaçlara yönelik hazırlandığını

incelemek ve resimli çocuk kitaplarında çevreye yönelik verilen mesajları belirlemek amacıyla ikişer çalışma yapıldığı görülmüştür. Katılımcıların doğaya yönelik algılarının ortaya koyulduğu, çevre etiği farkındalığının belirlendiği, çevre eğitimi öz yeterliğinin incelendiği, çevreye yönelik sahip olunan bilgi düzeylerinin ortaya çıkarıldığı, ekolojik farkındalığın belirlendiği, çevre kirliliğine yönelik görüşlerin belirlendiği, çevre eğitimine yönelik ölçek geliştirilen, TÜBİTAK tarafından desteklenen projelerin tanıtıldığı birer çalışma olduğu tespit edilmiştir. Okul öncesi dönem çevre eğitimi alanında yayınlanan çalışmaların yöntemlerine ilişkin bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Okul Öncesi Dönem Çevre Eğitimi Alanında Yayınlanan Çalışmaların Yöntemleri

	Yöntem						Frekans (f)	
	Nitel			Nicel		Karma		
Yazar/Yazarlar	Durum çalışması	Fenomenoloji	Doküman inceleme	Betimsel	Tarama yöntemi	Deneysel yöntem		
[Ç1], [Ç6]	X						2	
[Ç2], [Ç4], [Ç8], [Ç10], [Ç13], [Ç16]					X		6	
[Ç12], [Ç14], [Ç15]						X	3	
[Ç3], [Ç5], [Ç9]							X	3
[Ç7]		X						1
[Ç11]			X					1
[Ç17]				X				1

Tablo 3'te görüldüğü gibi araştırma yöntemlerinden tarama yönteminin kullanıldığı altı çalışma olduğu belirlenmiştir. Karma yöntemin ve deneysel yöntemin kullanıldığı üç, durum çalışmasının temel alındığı iki çalışma, fenomenoloji, doküman inceleme ve betimsel yöntemlerin temel alındığı birer çalışma olduğu tespit edilmiştir. Okul öncesi dönem çevre eğitimi alanında yayınlanan çalışmaların araştırma grubuna ilişkin bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 5 incelendiğinde okul öncesi dönem çevre eğitimi alanında yayınlanan çalışmalarda veri toplama aracı olarak en çok ölçeklerin kullanıldığı görülmüştür (f=10). İkinci sırada ise görüşme ve açık uçlu sorulardan oluşan formlar yer almaktadır. Çizimlerin veri toplama aracı olarak kullanıldığı ikişer, anket, bilgi testi ve çocuk kitaplarının veri toplama aracı olarak kullanıldığı birer çalışma olduğu tespit edilmiştir. Okul öncesi dönem çevre eğitimi alanında yayınlanan çalışmaların veri analiz yöntemlerine ilişkin bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Okul Öncesi Çevre Eğitimi Alanında Yayınlanan Çalışmaların Veri Analiz Yöntemleri

Yazar/Yazarlar	Veri Analiz Yöntemleri													
	Nicel												Nitel	
	SPSS Paket Programı													
	Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi	Shapiro-Wilk Testi	Kruskal Wallis Testi	Tek Yönlü Varyans Analizi	T- testi	Ki-kare Testi	One Way Anova Testi	Mann-Whitney U Testi	Doğrulayıcı Faktör Analizi	Ortalama	Standart Sapma	MANOVA	Tukey Testi	İçerik Analizi
[Ç1], [Ç3], [Ç5], [Ç6], [Ç7], [Ç9], [Ç11]													X	
[Ç2]														X
[Ç8]								X						
[Ç3], [Ç9]	X													
[Ç10], [Ç13], [Ç16], [Ç17]					X									
[Ç10]						X								
[Ç10], [Ç13], [Ç16]							X							
[Ç10], [Ç15]								X						
[Ç4], [Ç12]				X										
[Ç14]		X	X											
[Ç17]									X					
[Ç17]										X				
[Ç17]											X			
[Ç16]												X		
Frekans (f)	2	1	1	2	4	1	3	2	1	1	1	1	7	1

Tablo 6’dan görüleceği gibi çalışmalarda en sık nicel veri analiz yöntemlerinin kullanıldığı görülmüştür (f=21). Nitel veri analiz yöntemlerinden ise içerik analizinin kullanıldığı söylenebilir. Bunun yanı sıra betimsel analiz tekniklerinden de faydalanılan bir

çalışma mevcuttur. Okul öncesi çevre eğitimi alanında yayınlanan çalışmaların sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Okul Öncesi Çevre Eğitimi Alanında Yayınlanan Çalışmaların Sonuçları

Yazar/Yazarlar	Sonuçlar	Frekans (f)
[Ç1]	Çocukların çizdikleri resimlerde ağırlıklı olarak cansız unsurlara yer vermeleri	1
[Ç2]	Okul öncesi eğitim kurumlarının sürdürülebilir kalkınma perspektifine sahip olmadığı	1
[Ç3]	Gerçekleştirilen uygulamaların/etkinliklerin/eğitimin çevre eğitimi öz yeterliklerini artırdığı	1
[Ç4]	Çevreye yönelik sahip olunan bilgilerin çevreye yönelik tutumu etkilemediği	1
[Ç12], [Ç14], [Ç15]	Gerçekleştirilen uygulamaların/etkinliklerin/eğitimin çevreye yönelik tutumu olumlu yönde etkilediği	3
[Ç5]	Gerçekleştirilen uygulamaların/etkinliklerin/eğitimin öğretmenlerin ekolojik farkındalıklarında ve çevreye yönelik motivasyonlarında artış gösterdiği	1
[Ç6]	Resimli öykü kitaplarının yarısından fazlasının çevreye yönelik mesajlar içerdiği	1
[Ç7]	Çocukların algılarının yaşadıkları çevreyle ilişkili olduğu	1
[Ç8]	Geliştirilen ölçeğin çevre eğitimine yönelik inancı ortaya koyabilmede geçerli ve güvenilir olduğu	1
[Ç9]	Gerçekleştirilen uygulamaların/etkinliklerin/eğitimin çocuklarda dil gelişimini artırdığı	1
[Ç10]	Katılımcıların çevreye yönelik davranışlarının farklı değişkenlere (cinsiyet, devam ettikleri üniversite, sınıf düzeyi, çevreye yönelik ders alıp almama, sivil toplum kuruluşlarına üye olup olmama) göre farklılık gösterdiği	1
[Ç11]	Kitapların içeriğinin çevre eğitimi açısından yetersiz olduğu	1
[Ç13]	Okul öncesi öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik gösterdikleri tutumların davranışlarını etkilediği	1
[Ç16]	Farklı branşlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumlarının branşlara göre farklılık gösterdiği	1
[Ç17]	Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi öğretmen adaylarına kıyasla çevresel tutum puanlarının düşük olduğu	1

Çalışmalardan elde edilen sonuçlar gerçekleştirilen uygulamaların, etkinliklerin ve eğitimlerin katılımcıların çevreye yönelik tutumunu olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Çalışmalardan elde edilen diğer sonuçlara bakıldığında ise çocukların çizdikleri resimlerde cansız unsurlara sıklıkla yer verdikleri sonucuna varılmıştır. Değerlendirmeye alınan okul öncesi eğitim kurumlarının sürdürülebilir kalkınma perspektifine sahip olmadığı, gerçekleştirilen uygulamaların/etkinliklerin/eğitimin okul öncesi öğretmen adaylarının çevre eğitimi öz yeterliklerini artırdığı, okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik sahip oldukları bilgilerin çevreye yönelik tutumu etkilemediği sonuçlarına ulaşıldığı görülmüştür. Gerçekleştirilen uygulamaların/etkinliklerin/eğitimin öğretmenlerin ekolojik farkındalıklarında ve çevreye yönelik motivasyonlarında artışa sebep olduğu, resimli öykü kitaplarının yarısından fazlasının çevreye yönelik mesajlar içerdiği, çocukların algılarının yaşadıkları çevreyle ilişkili

olduğu, gerçekleştirilen uygulamaların/etkinliklerin/eğitimin çocuklarda dil gelişimini artırdığı, katılımcıların çevreye yönelik davranışlarının farklı değişkenlere göre farklılık gösterdiği, kitapların içeriğinin çevre eğitimi açısından yetersiz olduğu, farklı branşlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumlarının branşlara göre farklılık gösterdiği, okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi öğretmen adaylarına kıyasla çevresel tutum puanlarının düşük olduğu ve okul öncesi öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik gösterdikleri tutumların davranışlarını etkilediği, çalışmalarda varılan diğer sonuçlardır. Aynı zamanda çevre eğitimine yönelik inancı ortaya koyabilmede geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirildiği görülmüştür. Okul öncesi çevre eğitimi alanında yayınlanan çalışmaların önerilerine ilişkin bulgular Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Okul Öncesi Çevre Eğitimi Alanında Yayınlanan Çalışmaların Önerileri

Yazar/Yazarlar	Öneriler	Frekans (f)
[Ç1], [Ç2], [Ç9], [Ç10], [Ç15], [Ç16], [Ç17]	Okul öncesi eğitim programlarının düzenlenmesi	7
[Ç3], [Ç4], [Ç13], [Ç14]	Farklı katılımcılarla çalışmaların gerçekleştirilmesi	4
[Ç5], [Ç8]	Çalışmalarda farklı değişkenlere de yer verilmesi	2
[Ç6], [Ç11], [Ç12]	Çocuklara yönelik yazılan içeriklerin gözden geçirilmesi	3
[Ç7]	Öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi	1

Tablo 8’den görüleceği gibi incelenen çalışmalardan elde edilen sonuçlara yönelik geliştirilen öneriler incelendiğinde, en sık çalışmaların farklı katılımcılarla gerçekleştirilmesine ve okul öncesi eğitim programlarının revize edilmesine yönelik önerilerin geliştirildiği görülmüştür. Üç çalışmada çocuklara yönelik yazılan içeriklerin (resimli öykü kitabı, resimli çocuk kitabı, çevre eğitimi aile katılımı etkinlikleri) gözden geçirilmesine yönelik öneri getirilmiş, iki çalışmada ise incelenen değişkenlerden farklı değişkenlerle de çalışmaların gerçekleştirilmesi önerilmiştir. Ayrıca bir çalışmada da öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesine yönelik bir öneri getirildiği tespit edilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye’de 2012-2022 yılları arasında okul öncesi dönem çevre eğitimine yönelik gerçekleştirilen çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmalar yayın yılı bakımından incelendiğinde ilgili çalışmalara özellikle 2019 yılında ağırlık verildiği ve bu yılda altı çalışmanın yayımlandığı sonucuna varılmıştır. 2019 yılında ortaya koyulan on birinci

kalkınma planının sürdürülebilir çevreye yönelik geliştirdikleri hedef ve ilkeleri (11. KP, 2019) araştırmacıların göz önünde bulundurması bu yıldaki çalışmaların sayısını artırmış olabilir. Sanayileşmeyle başlayıp nüfus artışıyla devam eden ve bunun sonucu olarak çevre sorunlarının ortaya çıkması (Ataberk-Yiğit vd., 2019; Öztürk ve Erten, 2020) araştırmacıları son yıllarda bu konuya yönelik çalışmaya itmiş olabilir.

Çalışmaların amaçları incelendiğinde genellikle katılımcıların çevreye yönelik tutumlarının araştırıldığı belirlenmiştir. Bunun sebebi çocukların çevreye yönelik tutumlarının temellerinin okul öncesi dönemde atılmasından kaynaklanmış olabilir. Hatta Gülay (2011) okul öncesi dönemden itibaren verilecek çevre eğitiminin çocukların çevrelerini sevmeye, tanıma ve çevreye karşı bilinçlenme gibi olumlu tutum geliştireceklerini vurgulamıştır. Erken çocukluk döneminde kazanacakları tutumların ileriki yaşlarda da devam edeceği düşünüldüğünden (Wilson, 1996) çalışmaların bu çerçevede gerçekleştirilmesi önem kazanmış olabilir. Çocukların çevreye ilişkin tutumlarının belirlenmesi ve elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurularak gerekli eğitimlerin verilmesiyle çocuklara gerekli çevre bilincinin kazandırılması sağlanabilir (Kunt, 2013).

İncelenen makalelerdeki çalışmaların büyük bir çoğunluğunda nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırmalarda sayısal veriler aracılığıyla elde edilen somut değerlerin kullanılması, çalışmalarda bu yöntemin seçilme nedeni olarak gösterilebilir (Gülmez ve Yavuz, 2016). Bu çalışmalarda da en fazla nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama deseni kullanılmıştır. Çalışmaların amaçları incelendiğinde genellikle mevcut durumun ortaya koyulmasının amaçlandığı görülmüştür (Uludağ, Karademir ve Cingi, 2017; Ültay, Ültay ve Çilingir, 2019; Toran, 2016). Var olan durumun ortaya koyulması, ilgili yöntem olarak, tarama yönteminin seçilmesini gerektirmiş olabilir. Tarama yönteminin çok fazla problemin çözümüne yönelik olması ve uygulanmasının kolay olması (Christensen, Johnson ve Turner, 2015) araştırmacıları bu noktada bu yöntemi seçmeye itmiş olabilir. Hâlbuki okul öncesinde çevre eğitimine yönelik farklı yöntem ve tekniklerle yürütülecek çalışmalara da ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü çevre eğitiminin niteliğinin artırılmasında özellikle okul öncesi eğitimde farklı etkinliklerin önemli olduğu ifade edilmektedir (Erten, 2005). Bu nedenle okul öncesi çevre eğitiminde farklı yöntem ve teknikler çerçevesinde geliştirilen etkinliklerin etkililiğini ortaya koymada deneysel yöntemin benimsendiği çalışmalara ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Aynı zamanda çevre eğitimine yönelik uygulanan programların veya eğitimlerin etkililiğini ortaya koymada gelişimsel yöntemin de temel alınması gerektiği söylenebilir.

İncelenen çalışmalarda araştırma grubu olarak öğretmen adaylarının çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik duyarlı insanlar yetiştirebilecek bilgi ve tutuma sahip olmaları oldukça önem arz etmektedir (Yılmaz ve Gültekin, 2012). Bu sebeple çalışmalarda öğretmen adayları üzerinde yoğunlaşmış olabilir. Üniversitelerin okul öncesi eğitim programlarına devam eden öğretmen adaylarının görüşlerinin incelenmesi, tutumlarının belirlenmesi ya da çevreye yönelik davranışlarının ortaya koyulması yetiştirecekleri nesillerin de çevreye karşı tutumlarını ve tutumlarının davranışa dönüşmesini etkileyeceğinden oldukça önemlidir (Güştâ-Şahin ve Doğu, 2018). İncelenen çalışmalardan birinde öğretmen adaylarının kendilerinin çevreye yönelik yeterli bilgiye sahip olmalarının eğitim verdikleri çocuklara da o derecede nitelikli bir çevre eğitimi sağlayacağını göstermiştir (Öztürk ve Erten, 2020). Bu noktada hizmet öncesinde aldıkları eğitim önem kazanmaktadır. Bu nedenle ağırlıklı olarak öğretmen adaylarıyla çalışmalar gerçekleştirilmiş olabilir. Aynı zamanda araştırmacıların öğretmen adaylarına ulaşmalarının daha kolay olması çalışma grubu seçimini etkilemiş olabilir.

Çevre eğitimi konu alan çalışmalarda veri toplama aracı olarak en fazla ölçeklerden yararlanılmıştır. Ölçeklerin çalışmalarda tercih edilmesinin nedeni büyük örneklem gruplarıyla çalışılabilmesine fırsat sağlamasından kaynaklanmış olabilir. Ölçeklerin yüksek geçerlikte bilgiler sağlaması ve genelleme yapmada güçlü olması (Özsevgeç, 2019) tercih edilme durumunu artırmış olabilir. Aynı zamanda çalışmaların yöntemi incelendiğinde genellikle tarama yöntemiyle gerçekleştirildiği ortaya koyulmuştur. İlgili yöntem de araştırmacıları bu ölçme aracını kullanmaya itmiş olabilir.

İncelenen çalışmalarda elde edilen verilerin analiz edilmesinde en çok nicel yöntemlerin kullanıldığı belirlenmiştir. Çalışmalarda veri toplama aracı olarak ölçeklerin kullanılması veri analizinde de nicel yöntemlerin kullanılmasını gerekli kılmış olabilir. Verilerin sayısal olarak elde edilmesine olanak sağlayan bu yöntemler incelenen konuyla ilgili neden sonuç ilişkilerini de ortaya koymaktadır (Özsevgeç, 2019). Geniş çaplı örneklemle çalışıldığında bulguların genellenebilmesini sağladığından verilerin analizinde en çok kullanılan yöntem olmuş olabilir.

Çalışmaların sonuçları genellikle çevre eğitimiyle uygulamaların, etkinliklerin ve eğitimlerin katılımcıların çevreye yönelik tutumunu olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Bu durum farklı stratejilerin kullanılarak verilen çevre eğitiminin okul öncesi öğretmen adaylarının, öğretmenlerin ve çocukların tutumları üzerindeki etkisini ortaya koymuştur. Çevreye yönelik tutumun belirlenmesinin ve sonuçlarının ortaya koyulmasıyla birlikte elde edilen bu sonuçların araştırmacılara rehberlik edeceği, araştırmacıların verecekleri

eğitimlerin veya gerçekleştirecekleri uygulamaların niteliğini artırmada yardımcı olacağı düşünülebilir. Çalışmalardan elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurularak araştırmacılar çalışmalarını bu doğrultuda tasarlayabilirler. Çünkü gerçekleştirilen bazı uygulamaların çevreye yönelik tutum üzerinde bir değişiklik yaratmadığı ortaya koyulmuştur (Yılmaz, Yılmaz-Bolat ve Gölcük, 2020). İncelenen çalışmalardan birinde okul öncesi dönemdeki çocuklara yönelik uygulanan çevre eğitimi programının çocukların çevreye yönelik tutumlarını değiştirmedeği görülmüştür. Bu nedenle bu çalışmanın sonuçları göz önünde bulundurularak farklı çevre eğitimi programları geliştirilmesi önerilmiştir (Yılmaz, Yılmaz-Bolat ve Gölcük, 2020). Alan yazında ise çevre eğitimi kapsamında gerçekleştirilen uygulamaların etkisini ortaya koyan farklı çalışmalar olduğu da göze çarpmaktadır (Gülay, Yılmaz, Turan Güllaç ve Önder, 2010; Gülay-Ogelman, 2012; Gülay-Ogelman ve Durkan, 2014). Örneğin Şallı vd. (2013) okul öncesi dönem çocuklarıyla gerçekleştirdiği çalışmada ebeveyn destekli proje tabanlı bir program uygulamış ve çocuklarda geri dönüşüm kavramının kalıcılığını saptamayı amaçlamışlardır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar gerçekleştirilen programın geri dönüşüm kavramını kavratma konusunda etkili olduğunu göstermiştir.

Gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde genellikle çalışmaların farklı katılımcılarla gerçekleştirilmesi ve eğitim programlarının revize edilmesi şeklinde önerilerin getirildiği görülmüştür. Çalışmaların genellikle öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilmiş olması ve farklı katılımcılarla gerçekleştirilecek çalışmalardan elde edilecek verilerin önem teşkil etmesi bunun sebebi olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte okul öncesi dönem çocuklarına yönelik gerçekleştirilen çalışmaların yeterli olmadığı görülmüştür (Ogelman ve Güngör, 2015). Okul öncesi eğitim programlarında çevre eğitimine ne kadar yer verildiğinin incelendiği çalışmalarda da (Erdoğan, Bahar, Özel, Erdaş ve Uşak, 2012; Gülay ve Ekici, 2010) okul öncesi eğitim programlarında çevre eğitimine daha çok yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda da okul öncesi eğitim programlarının çevre eğitimi açısından yetersiz olduğu söylenebilir. OÖEP (2013) incelendiğinde ise çevre eğitimine yönelik kazanımlara çok yer verilmediği ortaya koyulmuştur (aktaran Muşlu Kaygısız, 2019). Benzer sonuçlar farklı çalışmalarla da desteklenmektedir. Demir ve Yalçın (2014) çevre eğitimine programlarda yeterince yer verilmediğini ortaya koymuştur. Yine bu çalışmada nitelikli çevre eğitiminin sağlanabilmesi açısından kazanım, yer ve zaman olarak uygun etkinliklerin geliştirildiği, yaparak yaşayarak öğrenmeye fırsat sunan, yapılandırmacı ve disiplinler arası yaklaşımın temel alındığı eğitim programlarının geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Demir ve Yalçın, 2014).

ÖNERİLER

Gerçekleştirilen çalışmaların sonuçlarından yola çıkarak, okul öncesinde çevre eğitimi kapsamında gerçekleştirilecek olan uygulamaların uzun süreli olması, aşama olarak birbirini takip etmesi aynı zamanda çocukların bireysel farklılıklarının göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmesi önerilebilir.

Çevre eğitimine yönelik uygulanan programların etkililiğini ortaya koyabilmek açısından çalışmaların gelişimsel olarak yürütülmesi önerilebilir.

Okul öncesi dönem çevre eğitimine yönelik gerçekleştirilen çalışmaların günümüzde yetersiz sayıda olduğu düşünöldüğünden çalışmaların sayısının artırılması önerilebilir.

Ebeveynlerin de çevre eğitimindeki rolü düşünöldüğünde çocukların ebeveynlerinin de çevreye yönelik tutumlarının araştırılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Ahi, B. ve Alisinanoğlu, F. (2016). Okul öncesi eğitim programına kaynaştırılan çevre eğitimi programının çocukların "çevre" kavramı hakkındaki zihinsel model gelişimine etkisi. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 305-329.
- Atabek-Yiğit, E., Balkan-Kıyıcı, F. ve Yavuz-Topaloğlu, M. (2019). İlkokul öğrencilerinin çevre sorunları ile ilgili kavramlara yönelik algılarının belirlenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 732-744.
- Atasoy, E. (2006). *Çevre için eğitim çocuk doğa etkileşimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Bağçeli-Kahraman, P., Yılmaz, S. N. ve İlyas, G. (2019). The views of the preschool children in the countryside and city zones regarding environmental pollution. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 8(3), 783-810.
- Bahar, M. ve Kiras, B. (2017). Türkiye’de yayımlanan çevre eğitimi konulu makale ve tezlerin genel analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 1702-1720.
- Başal, H. A. (2015). *Okulöncesi ve ilkokul çocukları için uygulamalı çevre eğitimi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B. ve Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri: Desen ve analiz*. (A. Aypay, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çabuk, B., Baş, T. ve Teke, N. (2017). Resimli öykü kitaplarındaki görseller ve metinler masum mu? İletilen doğal çevre mesajları. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(3), 984-1016.
- Çalık, M. ve Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. *Eğitim ve Bilim*, 39(174).
- ÇOB (2004). *Türkiye çevre atlası*. Ankara: ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü Çevre Envanteri Dairesi Başkanlığı. Erişim tarihi: 16.04.2022, <https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/turk-yecevre-atlas20180514084340.pdf>.
- Davis, J. (2009). Revealing the research “hole” of early childhood education for sustainability: A preliminary survey of the literature. *Environmental Education Research*, 15(2), 227-241.
- Demir, E. ve Yalçın, H. (2014). Türkiye’de çevre eğitimi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, (2), 7-18.

- Erdoğan, M., Bahar, M., Özel, R., Erdaş, E. ve Uşak, M. (2012). Environmental education in 2002 and 2006 early childhood curriculum. *Educational Sciences: Theory & Practice, Special Issue*, 3259-3272.
- Erol, A. ve Ogelman, H. G. (2019). Çevre eğitimi aile katılım etkinliklerinin anne ve babaların çevreye yönelik tutumlarına etkisinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 18(2), 916-938.
- Erten, S. (2005). Okul öncesi öğretmen adaylarında çevre dostu davranışların araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28), 91-100.
- Göktaş, Y., Hasançebi, F., Varışoğlu, B., Akçay, A., Bayrak, N., Baran, M. ve Sözbilir, M. (2012). Türkiye'deki eğitim araştırmalarında eğilimler: Bir içerik analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(1), 443-460.
- Gülây, H. (2011). Reliability and validity studies of the Turkish version of the children's attitudes toward the environment scalepreschool version (CATES-PV) and the analysis of children's pro-environmental behaviors according to different variables. *Asian Social Science*, 7(10), 229-240.
- Gülây, H. ve Ekici, G. (2010). MEB Okul Öncesi Eğitim Programının çevre eğitimi açısından analizi, *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 7(1), 74-84.
- Gülây-Ogelman, H. (2012). Teaching preschool children about nature: A project to provide soil education for children in Turkey. *Early Childhood Education Journal*, 40(3), 177-185.
- Gülây-Ogelman, H. ve Durkan, N. (2014). Toprakla buluşan çocuklar: küçük çocuklar için toprak eğitimi projesinin etkililiği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(31), 632-638.
- Gülây-Ogelman, H. ve Güngör, H. (2015). Türkiye'deki okul öncesi dönem çevre eğitimi çalışmalarının incelenmesi: 2000-2014 yılları arasındaki tezlerin ve makalelerin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(32), 180-194.
- Gülây, H., Yılmaz, Ş., Turan Güllaç, E. ve Önder, A. (2010). The effect of soil education project on pre-school children. *Educational Research and Review*, 5(11), 703-711.
- Güler, T. (2009). The effects of an ecology based environmental education on teachers' opinions about environmental education. *Eğitim ve Bilim*, 34(151), 30-43.

- Gülersoy, A. E., Dülger, İ., Dursun, E., Ay, D. ve Duyal, D. (2020). *Nasıl bir çevre eğitimi? Çağdaş yaklaşımlar çerçevesinde bazı öneriler. Turkish Studies, 15(5), 2357-2398.*
- Gülmez, D. ve Yavuz, M. (2016). Eğitim liderliği ve yönetimi kapsamında 2012 yılında yayınlanmış olan makalelerin amaç ve yöntem bakımından değerlendirilmesi. *İlköğretim Online, 15(2), 318-329.*
- Güner Alpaslan, Z., Olgan, R. ve Çakıroğlu, J. (2017). Beliefs about integration of environmental education into the early years: scale development. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, 18(3), 880-907.*
- Güştâ-Şahin, H. ve Doğu, S. (2018). Okul öncesi öğretmen adaylarının çevre sorunlarına ilişkin tutum ve davranışlarının incelenmesi. *Elementary Education Online, 17(3), 1402-1416.*
- Güzelyurt, T. ve Özkan, Ö. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi dönemde çevre eğitimine ilişkin görüşleri: durum çalışması. *Educational Sciences, 13(11), 651-668.*
- Hsu, S. J. (2004). The effects of an environmental education program on responsible environmental behavior and associated environmental literacy variables in Taiwanese college students. *The Journal of Environmental Education, 35(2), 37-48.*
- Karaca, F. (2018). *Anne babaların ve okul öncesi grubu çocuklarının çevre bilincine sahip olma durumlarının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Kaygısız, G. M., Benzer, E. ve Eren, C. D. (2019). Aktif öğrenmeye dayalı etkinliklerin okul öncesi öğretmen adaylarının çevre etiği farkındalığı, çevre davranışı ve çevre eğitimine ilişkin öz yeterliklerine etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 50(50), 125-141.*
- Kınık, B., Okyay, Ö. ve Aydoğan, Y. (2016). 24-36 aylık çocuklarda aile katılımlı çevre eğitiminin dil gelişimine etkisinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 24(5), 2143-2456.*
- Köşker, N. (2019). Okulöncesi çocuklarında doğa algısı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(1), 294-308.*
- Kunt, H. (2013). Ağaç ve çevreye yönelik tutum ölçeği geliştirmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 38, 253-262.*

- Lee, J. C. K. & Ma, W. H. T. (2006). Early childhood environmental education: A Hong Kong example. *Applied Environmental Education and Communication*, 5(2), 83-94.
- Louv, R. (2005). *Last child in the woods: Saving our children from nature-deficit disorder*. Chapel Hill, NC: Algonquin Books.
- MEB (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Erişim tarihi: 22 Haziran 2022, <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf>
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. New York: Sage.
- Muşlu Kaygusuz G., (2020). Fen bilimleri dersi öğretim programı ve okul öncesi eğitim programındaki kazanımların çevre eğitimi açısından incelenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 5(1), 16-28.
- Ogelman, H. (2013). Tipitop ve arkadaşları ile toprağı tanıyoruz 4: Çocuklarla toprağı tanıma serüveni. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 9-23.
- Ogelman, H. G. ve Güngör, H. (2015). Türkiye'deki okul öncesi dönem çevre eğitimi çalışmalarının incelenmesi: 2000-2014 yılları arasındaki tezlerin ve makalelerin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(32), 180-194.
- Okyay, Ö., Demir, Z. G., Sayın, A. ve Özdemir, K. (2021). Ekolojik okuryazarlık eğitiminin okul öncesi öğretmenlerinin ekolojik farkındalığı ve çevreye yönelik motivasyonlarına etkisi. *Başkent University Journal of Education*, 8(1), 129-146.
- Önder, A. ve Özkan, B. (2013). *Sürdürülebilir çocuk gelişimi: Okul öncesinde etkinliklerle çevre eğitimi*. Anı Yayıncılık.
- Öz Aydın, S. Şahin, S. ve Korkmaz, T. (2013). İlköğretim fen bilgisi, sınıf ve okul öncesi öğretmen adaylarının çevresel tutum düzeylerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 7(2), 248-267.
- Özdemir O. (2016). *Ekolojik okuryazarlık ve çevre eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özkaya, A. ve Uşak, M. (2009). *Fen eğitiminde çevre*. Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- Özmen, H. ve Karamustafaoğlu, O. (2019). *Eğitimde araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

- Öztürk, E. ve Erten, S. (2020). Uluslararası bir çevre eğitimi programı olan yeşil kutu projesinin fen bilgisi öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumu, çevre bilgisi ve çevre dostu davranışlarına etkisi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi (ESTÜDAM) Eğitim Dergisi*, 5(2), 145-166.
- Öztürk, T. ve Öztürk, F. Z. (2015). Öğretmen adaylarının çevre ve çevre eğitimi ile ilgili görüşleri Ordu Üniversitesi örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(33), 115-132.
- Pearson, E. & Degotardi, S. (2009). Education for sustainable development in early childhood education: A global solution to local concerns. *International Journal of Early Childhood*, 419, 97–111.
- Robertson, J. S. (2008). *Forming preschoolers' environmental attitude: lasting effects of early childhood environmental education* (Unpublished Master Thesis). Royal Roads University, Canada.
- Smith-Sebasto, N. J. (2001). Potential guidelines for conducting and reporting environmental education research: Quantitative methods of inquiry. *The Journal of Environmental Education*, 33(1), 21-32.
- Şallı, D., Dağal, A. B., Küçüköğlü, E. K., Niran, S. Ş. ve Tezcan, G. (2013). Okul öncesinde geri dönüşüm kavramı: Aile katımlı proje tabanlı bir program örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 234-241.
- Şimşekli, Y. (2004). Çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik çevre eğitimi etkinliklerine ilköğretim okullarının duyarlılığı. *Uludağ University Journal of Education Faculty*, 17(1), 83-92.
- Taşkın, Ö. ve Şahin, B. (2008). "Çevre" kavramı ve altı yaş okul öncesi çocuklar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-12.
- T. C. Kalkınma Bakanlığı. (2019). *On birinci kalkınma planı (2019 - 2023) Özel İhtisas Komisyonları ve Çalışma Grupları el kitabı*. Kalkınma Bakanlığı Yayını, Ankara. Erişim tarihi: 13 Haziran 2022.
- Toran, M. (2016). Sürdürülebilir anaokulları: okul öncesi eğitim kurumlarının değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 1035-1046.

- Tümer, N. B. K. (2021). Analysis of postgraduate theses prepared for the preschool period on “environmental education” conducted between 2011 and 2020 in Turkey: A content analysis. *Psycho-Educational Research Reviews*, 10(3), 30-43.
- Türkoğlu, B. (2019). Opinions of preschool teachers and pre-service teachers on environmental education and environmental awareness for sustainable development in the preschool period. *Sustainability*, 11(18), 4925.
- Uludağ, M. (2012). *Erken çocukluk gelişimi ve eğitimi*. (Y. Fazlıoğlu, Çev.) Ankara: Paradigma.
- Uludağ, G., Karademir, A. H. ve Cingi, M. A. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının sürdürülebilir çevreye ilişkin davranış düzeylerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(41), 120-136.
- Ültay, N., Ültay, E. ve Çilingir, S. K. (2019). Okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye karşı tutumlarının ve çevre bilgi seviyelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(28), 173-185.
- Wells, N. M. & Lekies, K. S. (2006). Nature and the life course: Pathways from childhood nature experiences to adult environmentalism. *Children Youth and Environments*, 16(1), 1-24.
- Wells, R. & Zeece, P. D. (2007). My place in my world: Literature for place-based environmental education. *Early Childhood Education Journal*, 35(3), 285-291.
- Wilson, R. (1996). The development of the ecological self. *Early Childhood Education Journal*, 24(2), 121-123.
- Vadala, C. E., Bixler, R. D. & James, J. J. (2007). Childhood play and environmental interests: Panacea or snake oil? *The Journal of Environmental Education*, 39(1), 3-18.
- Yayla-Eskici, G. ve Özsevgeç, T. (2019). Yaşam becerileri ile ilgili çalışmaların tematik içerik analizi: bir meta-sentez çalışması. *International e-Journal of Educational Studies*, 3(5), 1-15.
- Yel, M., Bahçeci, Z. ve Yılmaz, M. (2004). *Canlılar bilimi (Biyolojiye Giriş)*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Qualitative research methods in the social sciences*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, F. ve Gültekin, M. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunları bağlamında öğrenim gördükleri programa ilişkin görüşleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 120-132.
- Yılmaz, S., Yılmaz-Bolat, E. ve Gölcük, İ. (2020). Erken çocukluk döneminde uygulanan çevre eğitim programının çocukların çevreye karşı tutumları üzerindeki etkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 557-578.
- Yurt, Ö., Kandır, A. ve Kalburan, N. C. (2012). Okul öncesi öğretmenleri ile öğretmen adaylarının çevresel tutumları yönünden karşılaştırılması. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 12(1), 317-327.

EXTENDED SUMMARY

The aim of this study is to review and summarize the research done in Turkey between 2012 and 2022 on pre-school environmental education. The study was conducted using a descriptive content analysis methodology. The goal of descriptive content analysis is to present the research done in a particular topic holistically. (Yıldırım & Şimşek, 2018). In the study, the ULAKBİM database was searched for studies that had been published on pre-school environmental education in Turkey between the years of 2012 and 2022. These studies were examined for their publication year, purpose, methodology, research group, data collection tool, data analysis method, results, and recommendations. For this purpose, the sample of this study is composed of 17 researches. These researches were analysed via content analysis. The form used in data analysis was created by adapting the form used by Yayla-Eskici and Özsevgeç (2019) as a data collection tool. Two researchers analysed data separately in order to provide reliability and the inter-coder reliability coefficient was calculated (Yıldırım & Şimşek, 2006). The average reliability coefficient among the coders was found to be 92%; the study's reliability is indicated by the fact that it is more than 70% (Miles & Huberman, 1994). When the objectives of the research were considered, it was found that they were generally investigating participant attitudes regarding the environment. This might be because pre-school is where children lay the groundwork for their attitudes toward the environment. In fact, Gülay (2011) emphasized that introducing environmental education to children as early as the pre-school years will foster attitudes that are good and supportive of the environment, such as love, esteem, and awareness. Also, quantitative research methods were applied in the majority of the articles. One of the quantitative research approaches, the survey method, was applied in these studies and scales were mostly used in the studies as data gathering instruments. The ability to work with large sample groups may have contributed to the preference for scales. Quantitative approaches are mostly used to specify a universe's attributes. Also they display to reveal how the subject is distributed according to one or more variables. On the other hand, it is possible to propose that qualitative research methodologies be incorporated into the studies in order to provide in-depth information and providing a rich data source regarding the examined issue. Participants in the studies were primarily pre-service teachers. It is very important that pre-service teachers have the knowledge and attitude to raise responsible individuals against environmental problems (Yılmaz & Gültekin, 2012). Depending on the intensity of the number of studies carried out with pre-service teachers, it is recommended to focus on the studies to be carried out with teachers and children. The results of the studies generally revealed that environmental education positive affect the attitudes of the participants towards the environment. The findings of the researches will serve as a guide for the researchers and aid in improving the standard of the training they will conduct.